

Pracovní seminář k problematice

zpracování postupu na záchranu světlocitlivých archivních dokumentů, jejich ošetření, archivaci (dlouhodobé uložení), zabezpečení a zpřístupnění.

Národní archiv, 19. května 2009, 9-16.30 hodin

Národní archiv se zabývá řešením problematiky záchrany světlocitlivých materiálů konkrétně negativů na skleněných podložkách (deskových negativů) v rámci výzkumného úkolu (2007-2009). Některé výstupy však lze zobecnit a aplikovat na většinu druhů světlocitlivých materiálů.

Problematika dlouhodobého uložení světlocitlivých dokumentů (archiválií) byla v Národním archivu řešena v souvislosti s výstavbou nového Archivního areálu v Praze na Chodovci (výstavba byla zahájena v r. 1992). Poznatky získané během deseti let praktického provozu je třeba vyhodnotit a na základě získaných zkušeností je třeba se pokusit o určení standardu ukládacího prostředí (ideální klimatické podmínky) pro dlouhodobé uložení světlocitlivých materiálů/deskových negativů. Je rovněž žádoucí pokusit se o stanovení kompromisních klimatických podmínek, které by byly snáze dostupné pro většinu paměťových institucí a zároveň by umožnily stabilizovat fyzický stav světlocitlivých dokumentů/deskových negativů.

V této souvislosti si dovoluujeme požádat o spolupráci zástupce paměťových institucí, které se tímto problémem zabývají nebo v minulosti zabývaly a mají již nějaké zkušenosti.

Základním kritériem pro dlouhodobé uchování dokumentů je druh nosiče a způsob záznamu informace. Každý typ dokumentu vyžaduje jiné podmínky pro dlouhodobé uložení – archivaci, různé jsou také způsoby archivního zpracování. Zatímco „klasickým“ archivním dokumentům tj. písemným analogovým záznamům na papíře nebo na pergameni, atp. byla v minulosti věnována značná pozornost ze strany archivářů i restaurátorů, tzv. obrazové dokumenty vůbec, a zvláště pak obrazové dokumenty (tj. analogové záznamy) na transparentní podložce nebyly v tomto smyslu koncepčně dosud řešeny.

Jde především o deskové negativy velkých formátů (sklo). Křemičité sklo mění časem svou krystalickou strukturu – křehne a láme se. Při špatném nanesení citlivé vrstvy se tato odlupuje od podložky a dochází tak k postupné degradaci fotografického záznamu. V důsledku špatného chemického zpracování se na povrchu vylučují soli (stříbra, jodu, ...) a způsobují „zmatnění“ zaznamenaného obrazu a v konečném důsledku jeho absolutní ztrátu. Takto postižené jsou především negativy zhotovované do roku 1930. Tento časový interval se bude prodlužovat. Často se jedná o významná díla, která jsou pro svou dokumentární, ale i výtvarnou hodnotu nenahraditelná. V Národním archivu lze v současné době odhadnout cca 10000 ks takto poškozených negativů a jejich množství stále narůstá. V dalších státních archivech ČR jsou rovněž uloženy tisíce deskových negativů, které vykazují obdobné znaky poškození.

Problematikou dlouhodobého uchování fotografických (obrazových) dokumentů se zabývá celá řada archivů a knihoven na celém světě i v ČR. Většinou se jedná o řešení dílčích

problémů, které jsou v daný okamžik pro příslušné pracoviště aktuální. Toto řešení pak z větší části spočívá ve vydání interních směrnic zmíněných institucí, které jsou jen těžko dostupné. Výsledky zvoleného řešení pak většinou k dispozici nejsou.

Na semináři bychom rádi diskutovali problematiku dlouhodobého uložení světlocitlivých dokumentů a především způsoby a možnosti archivního zpracování. Proto prosíme o poskytnutí interních směrnic či metodických pokynů k této problematice a také o vaše osobní názory na:

- způsob zpracování (provenienční či pertinenční způsob)
- vymezení inventární jednotky
- kategorie popisu

Terminologické problémy jsou hlavním předpokladem pro vytvoření správné metodiky. Terminologii pro tuto oblast si vytvářela každá paměťová instituce samostatně, což způsobilo, že si v řadě případů nerozumíme a jsme nuceni neustále vysvětlovat, co vlastně máme na mysli.

V tomto případě bychom rádi diskutovali některé termíny, které jsou na první pohled běžné, ale každá instituce je používá v jiném významu. Základním podkladem je norma ČSN ISO 5127 Informace a dokumentace – Slovník (květen 2003), která však není přesná a pracovníci jednotlivých institucí k ní mají jisté výhrady. Norma neuvádí některé základní termíny, takže bychom se rádi pokusili o jejich definici. (viz příloha)

Dalším okruhem, jehož by se měla diskuse týkat je návrh optimálního způsobu badatelského využívání a volba k tomu vhodného prostředí – internet, edice, případně jiné prostředky, které by badatelům umožnily snadný a rychlý přístup k informacím a zároveň by umožnily ochranu proti zneužití autorských (a vlastnických) práv.

Za tímto účelem byla na žádost NA vytvořena aplikace, o níž bychom rádi informovali kolegy a zároveň bychom byli vděční za jejich připomínky a případné předvedení vlastních „přístupňovacích prostředků“.

Poslední problematikou, kterou se pokoušíme řešit je návrh optimálního způsobu „**zabezpečení**“ pro uchování **zaznamenané informace** (v případě úplné nebo nezadržitelně postupující degradace originálního nosiče) pro budoucí generace. Navrhli jsme šetrný a relativně rychlý způsob pořizování reprodukcí deskových negativů, který bychom s vámi chtěli prodiskutovat. Rovněž jsme navrhli způsoby pořizování reprodukcí tak, aby vyhovovaly nejen archivářům a badatelům, ale také restaurátorům, chemikům a dalším specialistům.

V Praze dne 22. dubna 2009

Zpracovala: E. Benešová